

Medzinárodný workshop

Strategické zámery manažmentu veternej kalamity v chránených územiach

Štrbské Pleso, Slovenská Republika, 4. – 6. Máj 2009

Prejav ministra pôdohospodárstva p. Ladislava Becíka, prezentovaný Prof. Júliusom Novotným, generálnym riaditeľom sekcie lesníckej ministerstva pôdohospodárstva SR a splnomocnencom vlády pre ochranu smrečín a smrekových biotopov.

Vážené dámy, vážení páni,

Lesy na Slovensku tvoria najvýznamnejšiu zložku prírodného prostredia. Sú nenahraditeľným stabilizátorom rovnováhy krajiny. Plnia mimoriadne významné verejnoprospešné funkcie (zachytávajú zrážky, regulujú odtok vody a ju čistia, ochraňujú pred povodňami, eróziou pôdy, upevňujú brehy vodných tokov, stabilizujú zväzbe územia, spevňujú viate piesky, chránia hornú hranicu lesa, zabraňujú vzniku lavín...). Sú životným prostredím rozličných druhov flóry a fauny. Súčasne produkujú našu najvýznamnejšiu (popri potravinách) a trvalo obnoviteľnú surovinu drevo (drevnú biomasu), ako aj ďalšie nedrevné produkty.

Vláda SR v súlade s vývojom vo vyspelých štátoch vytvára podmienky na ďalšie zvyšovanie lesnatosti na Slovensku. V súčasnosti je na Slovensku 41 % lesnatosť. V ďalekej budúcnosti by mohla byť až 48 - 50 %. Na druhej strane najmä v dôsledku klimatickej zmeny dochádza k oslabeniu, chradnutiu a k hromadnému hynutiu lesných ekosystémov. Už v súčasnosti je poškodenie lesných ekosystémov v dôsledku zvýšenia agresivity škodlivých činiteľov tri krát väčšie, ako bola v päťdesiatych rokoch minulého storočia. Týmto procesom - najmä reakcii lesných ekosystémov na klimatickú zmenu, opatreniam na zastavenie či zmiernenie tohto nepriaznivého vývoja sa venujú viaceré projekty vedy výskumu.

V porovnaní so susednými štátmi zvláštnosťou a prednosťou slovenských lesov je, že na relatívne malej ploche sú veľmi pestré prírodné podmienky a rozličné typy lesov, od nížinných po vysokohorské. Ďalej, že sa tu zachovala široká škála pôvodných drevín a lesných spoločenstiev. Najmä v dôsledku toho bolo možné na Slovensku vyhlásiť 9 národných parkov, 14 chránených krajinných oblastí a 703 maloplošných chránených území. Do chránených území máme zaradených až 57 % lesov, čo je najväčší podiel zo všetkých štátov EÚ.

Význam lesov a lesníctva bude stúpať nie len z hľadiska environmentálneho, ale aj ako výrobného odvetvia. Predpoklady na zvýšenie produkcie dreva sú priaznivé. Zárukou sú vysoké porastové zásoby dreva v rubných porastoch v budúcich rokoch. Ďalej to, že drevo ako obnoviteľná surovina bude mať veľké perspektívy po vyčerpaní, či nedostatku fosílnych surovín. V podstate pôjde o dva spôsoby využitia dreva, resp. lesnej biomasy.

Drevo bude naďalej základným interiérovým (dekoračným) prvkom. Tu bude záležať na jeho štruktúre a textúre. S rozvojom civilizácie bude ľudstvo čím ďalej, tým viac pociťovať potrebu návratu k prírode, a teda aj k prírodným materiálom. V tomto smere drevo s prirodzenou esteticky pôsobiacou štruktúrou bude jedným z najviac vyhľadávaných materiálov významne ovplyvňujúcich kvalitu života ľudí. Tak ako doposiaľ, drevo sa bude využívať ako konštrukčný materiál.

Lesná biomasa bude tvoriť základnú biobázu na výrobu bionafty, plastov, druhotných olejov, papiera a ďalších netradičných výrobkov. Ďalej pôjde o využitie biomasy na energetické účely, hlavne na výrobu tepla a elektrickej energie, čo by malo v podstatnej miere prispieť k zníženiu nežiadúcich emitujúcich látok do ovzdušia. Sú to celosvetové tendencie, ktoré sa budú akceptovať aj na Slovensku, ako členskej krajiny EÚ.

Na význame bude stúpať aj produkcia nedrevných výrobkov (lesné plody, jedlé huby, machy, lišajníky, ako aj ďalšie komodity). Významný podiel bude mať poľovníctvo, ktoré sa zameria na zachovanie, zveľaďovanie, ochranu a optimálne využitie genofondu zveri ako prírodného bohatstva našej republiky. Naša kultúrna krajina má dostatok prírode veľmi blízkych, najmä lesných biotopov, takže hlavne lesná zver má ešte aj na začiatku tretieho tisícročia pomerne dobré životné podmienky.

Ako som uviedol existenciu lesných porastov a teda aj plnenie ich funkcií veľmi narušujú škodlivé činitele. Dôkazom toho bol aj 19. november 2004. Vetrová kalamita postihla značnú časť lesov Slovenska. Bola najväčšou za posledných 100 rokov. Osobitne výrazne zasiahla Tatranský národný park, ale aj nízkotatranský región s Národným parkom Nízke Tatry. Vetrová smršť priamo poškodila viac ako 5 mil. m³ dreva. Značná časť kalamitnej hmoty ležala v územiach s vyšším stupňom ochrany, kde na jej spracovanie bola potrebná výnimka zo zákona o ochrane prírody a krajiny.

Je všeobecne známe, že pri nedostatočnom spracovaní kalamitného dreva, najmä po vetrových polomoch dochádza k premnoženiu podkôrneho hmyzu. Osobitne to platí v smrekových lesoch. Súčasná realita je toho najlepším dôkazom. Vetrová kalamita z novembra 2004 prerástla do rozsiahlej kalamity podkôrnikovej, ktorá nemá obdobu

v Európe za celé obdobie cieľavedomého obhospodarovania lesov. Smrečiny na Slovensku sú ohrozené v samej svojej podstate a existencii. Podkôrníkovú kalamitu v súčasnom stave nemožno zvládnuť bez priamej intervencie štátu. Vláda sa preto problematikou opakovane zaoberala, vytvorila funkciu zmocnenca vlády pre smrečiny a prijala rad razantných opatrení na zmiernenie a zastavenie hynutia smrečín.

Treba žiaľ konštatovať, že ani po viac ako štyroch rokoch od kalamity nedošlo k jednoznačnému záveru, ako manažovať kalamitu v chránenom území, aby bolo riziko pre toto územie, ale aj okolité porasty z hľadiska následného premnoženie podkôrneho hmyzu čo najmenšie. Je tomu tak aj napriek tomu, keď s určitosťou možno rátať, že vetrové kalamity sa budú vyskytovať aj v budúcnosti. Stále nemáme pripravený scenár následného postupu. V urýchlenom riešení tejto otázky vidím hlavné poslanie a úlohu tohto workshopu.

Program medzinárodného expertného mítingu nadväzuje na medzinárodný workshop zorganizovaný vládou SR, FAO a Európskou hospodárskou komisiou OSN v apríli 2005 v Sielnici pri Zvolene. Cieľom dnešného stretnutia je:

- analyzovať situáciu v poškodených lesoch so štvorročným odstupom po kalamite,
- zhodnotiť uplatnenie a prínos Deklarácie prijatej na rokovaní v roku 2005 pri odstraňovaní jej následkov,
- informovať medzinárodnú (odbornú) komunitu o skúsenostiach a problémoch obhospodarovateľov lesov s manažmentom kalamity,
- zvýšiť povedomie o potrebe a dôležitosti opatrení proti následnému šíreniu podkôrneho hmyzu v rámci koncepcie multifunkčného obhospodarovania lesov,
- diskutovať o postupoch a procesoch pri manažmente odstraňovania následkov veterných a následných podkôrníkových kalamít vo vzťahu k zvyšujúcej sa frekvencii ich výskytu v lesoch strednej Európy – s osobitným dôrazom na národné chránené oblasti a územia medzinárodného významu.

Dovoľte aby som poďakoval organizátorom za zorganizovanie tohto podujatia. Osobitne chcem poďakovať zástupcom FAO Subregionálnemu úradu pre Strednú a Východnú Európu za podporu nášho zámeru a za aktívnu účasť pri organizácii tohto medzinárodného workshopu.

Chcem poďakovať tiež všetkým expertom, vrátane medzinárodných, ktorí prijali pozvanie do dnešnej diskusie a sú ochotní podeliť sa o svoje skúsenosti s po-kalamitným vývojom a hľadať riešenia ako sa postaviť k riešeniu budúcich kalamít.

Prajem všetkým zmysluplné úspešné rokovanie a mnoho podnetných nápadov pri formulovaní záverov tohto workshopu.